

Befolkningsfrågan, invandringen och välfärden

De senaste årens låga fruktsamhetstal i Sverige har väckt en debatt kring den framtida befolkningsutvecklingen och dess konsekvenser. I boken "Befolkning och ekonomi" analyserar Carl Johan Åberg och Allan Nordin de framtida (till år 2025) konsekvenserna av tre olika nivåer på fruktsamhetstalen (låg-, mellan- och högalternativet).

I den diskussion som varit kring Åberg-Nordins bok i Ekonomisk Debatt har påpekats att det väsentliga från välfärdssynpunkt är hur konsumtionen/capita utvecklas över tiden [Hjalmarsson 1978]. En synpunkt som därvid framförts är att Åberg-Nordin i alltför liten utsträckning baserat sina slutsatser på det förhållandet att vanligen använda tillväxtmått som konsumtion/capita eller BNP/capita utvecklas på nästan exakt samma sätt i deras tre befolkningsalternativ. Åberg-Nordin använder själva ord "som risker för allmän stagnation" vid låga fruktsamhetstal samtidigt som deras egna beräkningar knappast ger något stöd för denna tanke. En bidragande omständighet till deras resultat är att den förvärsarbetande andelen av befolkningen är ungefär densamma i samtliga tre alternativ. Den högre andelen åldringar i låg- och mellanalternativen motsvaras i dessa alternativ av en mindre andel barn och ungdomar.

Innan vi går vidare vill jag helt parentetiskt tillfoga följande synpunkt: Låt oss

anta att en fallande befolkningsnivå inte kan pågå hur länge som helst. Det är då möjligt att Åberg-Nordins låg (och mellan)-alternativ skulle ge negativa konsekvenser på BNP/capita i det skede man lämnar dessa alternativ. Om det efter en lång period med fallande befolkning sker en stabilisering av befolkningsnivån, så kommer vi in i ett skede med både en stor andel åldringar och en stor andel barn. Den då uppkomna låga andelen förvärsarbetande medför således risk för lägre BNP/capita än annars.

Åberg-Nordin har i samtliga befolkningsalternativ antagit att nettoinvandringen är noll. Antagandet förefaller delvis vara baserat på värderingen att Sverige inte bör utnyttja andra länders arbetskraft. Om antagandet går i uppfyllelse är naturligtvis i hög grad beroende på hur vår framtida invandringspolitik (och andra länders utvandringspolitik) kommer att utformas. Det kan därför vara på sin plats med några ord om vilka effekter vi kan förvänta på BNP/capita eller konsumtion/capita om invandringspolitiken utformas så att vi får en fortsatt nettoinvandring.

Vid Högskolan i Växjö pågår för närvarande ett forskningsarbete med syfte att kartlägga invandringens samhällsekonomiska konsekvenser. Med hjälp av den ekonomisk-demografiska modell som konstruerats inom forskningsprojektet har vi med en tänkt start år 1975

jämfört konsekvenserna fram till år 2020 av nedanstående invandringsalternativ. Alternativen är naturligtvis inga prognoser men torde som räkneexempel ändå kunna ge oss en uppfattning om invandringens effekter på det här diskuterade måttet.

Alternativ 1

Invandringen/år och utvandringen/år antages under hela den studerade perioden vara lika stora och dess respektive andel av befolkningen sättes till 3 promille.

Alternativ 2

Invandringen/år antages under hela den studerade perioden vara 4,5 promille av befolkningen samtidigt som utvandringen/år är kvar på 3 promillenivån. Nettoinvandringen/år kommer då att ligga i intervallet 12 000–14 000 personer/år. Detta alternativ ligger ganska nära den genomsnittliga nettoinvandringen/år under perioden 1960–1974 på något över 15 000 personer.

De i modellen valda fruktsamhetstalen innebär att befolkningsnivån efterhand faller i alternativ 1. Detta alternativ ansluter ganska nära till Åberg–Nordins mellanalternativ. I alternativ 2 är befolkningsnivån däremot i stigande under hela beräkningsperioden. (Beträffande modellens uppbyggnad hänvisas läsaren till Ekberg [1977].) Vi betecknar BNP/capita i alternativ 2 med Y_2 och BNP/capita i alternativ 1 med Y_1 . Genom att beräkna kvoten mellan dessa kan vi få en uppfattning om olikheterna i BNP/capita mellan de två invandringsalternativen. Eftersom förloppet är kontinuerligt räcker det med att visa kvoten för några år.

Som framgår av *tabell 1* ligger kvoten hela tiden nära 1 (den största skillnaden är 3 procent år 2020) vilket visar att den höjning av BNP/capita, som vi har över tiden, går i nästan exakt samma takt i de

Tabell 1. Förhållandet mellan BNP/capita

År	$\frac{Y_2}{Y_1}$
1975	1,00
2000	1,01
2020	1,03

båda invandringsalternativen. Även konsumtionen/capita visar samma mönster.

Vid den här typen av beräkningar finns naturligtvis osäkerhetsmoment och siffrorna i tabellen kan endast ligga till grund för den allmänna slutsatsen att olika nivåer på invandringen sannolikt har mycket små effekter för BNP/capita (konsumtionen/capita). Känslighetsberäkningar visar också att sifferresultaten påverkas mycket litet av alternativa antaganden beträffande invandrarnas åldersspecifika förvärvsbenägenheter och beträffande investeringsbeteendet i ekonomin. Den allmänna slutsatsen blir alltså densamma.

En sammanfattning av nu existerande beräkningar ger således: Betraktar vi den närmaste 50-årsperioden så kan alltså nivå på inte endast fruktsamhetstalen utan också på invandringen ligga inom relativt vida gränser utan att detta har någon avgörande betydelse för värdet på ett så pass viktigt välfärdsmått som BNP/capita eller konsumtionen/capita. Nog har vi behov av en fortsatt och fördjupad diskussion om i vilket avseende vi har anledning att förvänta en "kris" i befolkningsfrågan.

Pol mag *Jan Ekberg*
Högskolan i Växjö

Referenser

- Ekberg, J., [1977], "Long-term effects of immigration" *Economy and history*, nr 1.
Hjalmarsson, L., [1978], "Kris i befolkningsfrågan?", *Ekonomisk Debatt*, årg 6, nr 2
Åberg, C J och Nordin, A., [1977], *Befolkning och ekonomi*, Stockholm.